

УДК 353.2

П. І. Чулаков,
здобувач, Академія муніципального управління, м. Київ

РОЗРОБКА ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАХОДІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ЩОДО ПІДТРИМКИ Й РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розглянуто основні причини, через які галузь легкої промисловості не змогла в повній мірі оновитись і вийти з кризового стану. Запропоновано ряд необхідних заходів для подолання негативних тенденцій в легкій промисловості на регіональному рівні.

It was considered main reasons why the branch of light industry could not be renewed in full measure and come out the crisis. It was suggested series of necessary measures to overcome negative tendencies in light industry at regional level.

Ключові слова: конкурентоздатність продукції, текстильна промисловість, бавовняна промисловість, цінова політика.

Key words: production competitiveness, textile industry, cotton industry, price policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Правильне визначення місця і ролі державної промислової політики як на регіональному, так і на державному рівнях на сучасному етапі є однією з важливих умов прискорення економічного зростання і підвищення соціального добробуту українського народу. При цьому роль самої держави в процесі реформування промислових підприємств зводиться до здійснення комплексу заходів, здатних прискорити адаптацію виробництва до ринкового середовища.

Проблеми формування системи державного управління економічними процесами в Україні досліджувалися в наукових працях багатьох вітчизняних науковців: О. Амоши, С. Білої, В. Бодрова, В. Геєця, З. Герасимчука, Л. Головка, М. Диби, Л. Дідківської, О. Комякова, М. Іванова, М. Чумаченка та ін. Проте швидкі зміни в економічній ситуації та політична нестабільність вимагають подальшого вдосконалення механізму державного управління та

адаптації сучасної економічної, в т.ч. промислової політики держави до вимог сьогодення.

На підставі теоретичного узагальнення змісту та значення державного управління в соціально-економічному розвитку країни розробити пропозиції щодо вдосконалення державної промислової політики на регіональному рівні, передусім легкої промисловості.

Найважливішою умовою економічного росту підприємств легкої промисловості є підвищення конкурентоспроможності виробництва на основі його реконструкції, технічного переозброєння, удосконалювання технологічних процесів створення й використання принципово нових технологій.

Більшість підприємств галузі мають потребу в заміні застарілого обладнання й технологій. Ними розроблені бізнес-плани інвестиційних проектів технічного переозброєння виробництва, однак, недостатність власних коштів у більшості підприємств галузі не дає

їм можливості фінансувати дані проекти самостійно, а кредитні ресурси банків виявляються занадто дорогими.

У даній ситуації підприємствам необхідна фінансова підтримка обласних структур, найбільш ефективною формою яких є часткова оплата відсотків по кредитах, виданих банками області.

Іншим напрямком використання пільгового кредитування може стати поповнення оборотних коштів підприємств легкої промисловості.

Багато підприємств галузі відчують потребу в збільшенні оборотного капіталу, а для деяких дана проблема стоїть більш гостро, ніж потреба технічного переозброєння виробництва. У сформованих умовах надання кредитів банками області із частковою оплатою відсотків з коштів обласного бюджету значно послабить існуючу напруженість фінансового стану підприємств, дасть істотний ріст обсягів виробництва, прибутку й, відповідно, збільшить відрахування підприємств у бюджеті всіх рівнів, а також дозволить зберегти й розширити робочі місця на підприємствах галузі. Згідно з представленими бізнес-планами і прогнозами розвитку підприємств на компенсацію процентної ставки по кредитах необхідні кошти з обласного бюджету.

Як уже було зазначено, однією з істотних проблем є необхідність забезпечення об'єктів соціальної сфери, що перебувають на балансі підприємств текстильної й легкої промисловості.

Основою запропонованих заходів щодо підтримки й розвитку підприємств легкої промисловості Запорізької області є проведення на обласному рівні політики підтримки місцевого виробника. Ця політика повинна бути спрямована, у першу чергу, на розвиток внутрішньої обласної кооперації між промисловими підприємствами, споживачами й підприємствами легкої промисловості Запорізької області. У зв'язку із чим відновлення й розвиток торговельної мережі підприємств легкої промисловості на регіональному ринку є першочерговим завданням.

Зокрема, необхідно розробити систему стимулювання торгівлі по реалізації конкурентоздатної продукції підприємств легкої промисловості області, яка б містила в собі:

— пільгову оренду плату;

— виділення пільгових кредитів під поповнення оборотних коштів.

Одним з механізмів просування продукції легкої промисловості, виробленої в Запорізькій області, на внутрішньому й зовнішньому ринку є створення під егідою регіонального торгового дому мережі філій у найбільш розвинутих містах, на прилеглих трасах й автомагістралях об-

ласті для розміщення відповідних торговельних точок також необхідне виділення в оренду площ у розмірі 1200 м² на пільгових умовах.

Для багатьох підприємств галузі створення власних маркетингових відділів пов'язане зі значними фінансовими витратами, а також із проблемами недостачі висококваліфікованих фахівців даного профілю. У цьому зв'язку необхідна організація спеціального виставково-маркетингового центру підприємств галузі, у завдання якого будуть входити:

- проведення маркетингових досліджень;
- підготовка й проведення регулярних тематичних виставок для представників підприємств, що є споживачами спецодягу, директорів магазинів і власників торговельних точок, а також рядових споживачів;
- формування замовлень для конкретного оптового споживача;
- проведення рекламних кампаній у регіональній й міжрегіональній ЗМІ, а також інформаційних і комп'ютерних мережах;
- вивчення попиту в інших регіонах;
- проведення виставок і семінарів у сусідніх регіонах.

Створення єдиної системи маркетингу дозволить мінімізувати витрати підприємств по вивченню ринку й реклами своєї продукції й, відповідно, значно підвищить ефективність просування товарів від виробника до споживача.

Щорічне формування обласного замовлення необхідно як з метою підтримки підприємств, так і з метою забезпечення соціально незахищених верств населення й бюджетних організацій області товарами легкої промисловості.

З метою розміщення замовлень робочого одягу серед промислових підприємств Запорізької області необхідно вчасно забезпечити підприємства легкої промисловості області інформацією про обсяги й номенклатуру замовлень й інших умов проведення конкурсів по розміщенню обласного замовлення.

Одним з найбільш ефективних шляхів просування продукції підприємств легкої промисловості на регіональному й загальноукраїнському ринках є розвиток виставково-ярмаркової діяльності. У цей час на зріла необхідність переходу від участі підприємств в окремих разових виставочних заходах до формування системи виставочно-ярмарочної діяльності підприємств галузі, основними напрямками якої є:

- організація постійно діючого виставки-ярмарку на базі рекламно-маркетингового центру;
- регулярне проведення районних, міських, обласних і регіональних спеціалізованих ярмарок-виставок.

З метою інформаційного забезпечення підприємств області й реклами продукцією легкої промисловості необхідно ширше використати можливості засобів масової інформації, у тому числі електронних.

Основними напрямками роботи в даній області є:

- розробка інформаційно-рекламного сайту інтернет;
- створення банку інформаційних даних підприємств легкої промисловості не тільки Запорізької області, але й усього регіону для відновлення зв'язків між підприємствами й обміну на взаємовигідних умовах новими технологіями, незатребуваним устаткуванням, матеріалами, продукцією;
- підготовка циклу телевізійних передач, присвячених підприємствам галузі, надання для їхньої демонстрації безкоштовного ефірного часу на Державних телеканалах регулярно два рази на місяць;
- публікація інформаційно-рекламних матеріалів у регіональних засобах масової інформації;
- оренда по пільгових тарифах і розміщення рекламних щитів на вулицях міста.

Питання підвищення якості й конкурентоздатності виробленої продукції є ключовими в процесі формування й розвитку економічного потенціалу галузі. Загальновідомо, що саме ставка на якість і технічний прогрес дозволили передовим країнам перебороти економічні кризи. Ніхто не стане інвестувати виробництво, якщо немає впевненості в здатності виробника забезпечити стабільну якість продукції. Основними напрямками по підвищенню якості й конкурентоздатності продукції, які повинні зважуватися на регіональному рівні, є:

- інвестиційна політика, спрямована на технічне переозброєння виробничої бази;
- створення єдиної інформаційно-методичної бази менеджменту якості;
- розвиток системи добровільної й обов'язкової сертифікації;
- підготовка фахівців, що займаються питаннями якості;
- впровадження міжнародних стандартів ІСО 9000, ІСО 1400 і т. д.;
- застосування сучасних технологій керування якістю заходу щодо захисту споживачів від продукції й послуг низької якості.

Необхідно відзначити, що питанням підвищення якості й конкурентоздатності продукції на підприємствах галузі приділяється певна увага. Практично всі підприємства легкої промисловості провели роботи по підготовці й проведенні сертифікації продукції на відповідність вітчизняним стандартам, зокрема відкриті акціонерні товариства "Виробничо-торгівель-

не швейне підприємство "Елегант", "Виробничо-торгівельна фірма "Селена", "Бердянська трикотажна фабрика", ЗАТ "Токмацька швейна фабрика", ЗАТ "Надія", проведена сертифікація окремих виробництв відповідно до міжнародних стандартів ІСО серії 9000. У той же час із боку деяких підприємств мають місце порушення обов'язкових вимог державних стандартів, правил сертифікації, метрологічних правил і норм і т. д.

Основними напрямками в роботі з підвищення якості продукції підприємств легкої промисловості повинні стати пропаганда ідей якості, стимулювання підвищення якості продукції й послуг, створення умов для широкого впровадження на підприємствах систем і прогресивних методів менеджменту якості.

Для втілення цих ідей необхідне формування безперервної системи утворення й підготовки кадрів, розвиток мережі кваліфікованих консалтингових організацій для надання допомоги підприємствам при впровадженні систем якості, вироблення правових механізмів, що дозволяють здійснювати економічну підтримку підприємств, що мають сертифіковану систему якості.

Механізм реалізації регіональної концепції в області якості, конкурентоздатності й захисту прав споживачів повинен бути закладений у місцевих законодавчих нормативних актах й обласних програмах.

Відродження комплексної системи керування якістю продукції дозволить підвищити рівень якості, конкурентоздатність на внутрішньому й світовому товарному ринках, збільшити обсяги виробництва товарів для різних верств і груп населення.

Для зміцнення позицій регіональних товаровиробників продукції легкої промисловості на внутрішньому ринку необхідне вдосконалення роботи правових органів по усуненню торгівлі імпортом одягом і взуттям, що не відповідає російським санітарно-гігієнічним нормам, і фінансовими порушеннями при закупівлі шкіряної сировини й інших видів сільської продукції.

Потрібно підсилити контроль на товарних ринках і місцях вуличної торгівлі з метою запобігання випадків торгівлі одягом і взуттям без належної сертифікації товарів і не відповідним російським санітарно-гігієнічним стандартам. Особливо це стосується дитячого одягу, що не відповідає санітарно-екологічним вимогам. Реалізація цих мір важлива не тільки з погляду охорони здоров'я населення, але і як діючий нетарифний спосіб захисту вітчизняних товаровиробників від низькоякісної продукції

конкурентів.

Основою кадрової політики підприємств легкої промисловості є перепідготовка управлінських кадрів. Однак цей напрямок підвищення кваліфікації не одержав широкого розповсюдження серед працівників підприємств цієї галузі. Підприємствам необхідно активніше включатися в рішення даних питань. Проблема підготовки й підвищення кваліфікації менеджерів вищої й середньої ланки є особливо актуальною в нових умовах господарювання. У цьому зв'язку слід зазначити два основних напрямки роботи:

— перепідготовка фахівців, що мають великий досвід практичної роботи на підприємствах галузі, навчання їхніх робіт в нових економічних умовах (маркетинг, менеджмент, робота із цінними паперами, нове податкове законодавство й ін.); навчання фахівців, що одержали загальну освіту (економісти, фінансисти й ін.) і не мають досвіду практичної роботи на підприємствах легкої промисловості, галузевій спеціалізації.

Така перепідготовка може здійснюватися як у формі одержання другого утворення, так й у формі курсів підвищення кваліфікації, які можна й потрібно організувати на базі Гуманітарного університету "Запорізький інститут державного та муніципального управління".

Також необхідна організація й регулярне проведення науково-практичних семінарів по актуальних проблемах галузі для керівників і фахівців підприємств. Управлінням промисловості, виробничої й науково-технічної інфраструктури апарата губернатора та адміністрації Запорізької області вже накопичений певний досвід роботи в даному напрямку: ними був проведений ряд семінарів для підприємств галузі із проблем керування промисловими підприємствами в сучасних умовах господарювання. Такі форми навчання необхідно розширювати. Серед основних можливих тем семінарів необхідно виділити наступні:

— нове в оподатковуванні, із залученням фахівців податкової інспекції;

— маркетинг, останні дослідження Запорізького й регіонального ринків продукції легкої промисловості й частки підприємств Запорізької області на цьому ринку;

— вивчення сучасних методів менеджменту й маркетингу на базі передових підприємств галузі.

Проблема підготовки й підвищення кваліфікації робочих кадрів є в цей час однією із ключових для розвитку підприємств легкої промисловості області.

У рішенні даної проблеми необхідна участь і самих підприємств, і

середньо-спеціальних навчальних закладів, і обласного департаменту утворення. Необхідно, у першу чергу, відновити основні напрямки підготовки фахівців галузі: взуттєвиків, механіків, налагоджувачів швейного встаткування, ткачів, збирачів верху взуття. При цьому основна перевага при зарахуванні в навчальні заклади повинна надаватися молодим людям, що пройшли службу в армії й уже свідомо вибирають спеціальність.

Однією з форм підвищення кваліфікації й підняття престижу робітників кадрів на підприємствах легкої промисловості може стати введення нових номінацій в обласний і міський конкурси "Кращий за професією" ("Краща швачка", "Кращий взуттєвик"). Все це буде додатковим стимулом удосконалення професійних навичок і відповідального відношення до результатів своєї праці.

Підвищення кваліфікації інженерно-технічних фахівців для підприємств легкої промисловості також необхідно організувати на базі Гуманітарного університету "Запорізький інститут державного та муніципального управління".

Серед загальноекономічних умов, що визначають динамічний розвиток легкої промисловості, необхідно виділити розробку нормативно-правових документів на рівні Уряду України, що створюють юридичну базу й економічну зацікавленість підприємств й їхніх інвесторів у розвитку даної галузі.

Незахищеність вітчизняного ринку веде до потужної експансії закордонних товаровиробників. При цьому поряд із продукцією, що є вкрай важливою для підтримання робочого циклу українських підприємств, закуповується готова продукція, для власного виробництва якої в країні є всі передумови: потужності, сировина, трудові ресурси.

Для захисту вітчизняних підприємств легкої промисловості державою повинні застосовуватися такі ставки мит, які будуть стримуючим фактором великомасштабної інтервенції закордонних виробників на місцевий ринок, а також сприяти імпорту сировини, матеріалів й устаткування для завантаження й розвитку національних переробних сил, створенню робочих місць, збільшенню оподатковуваної бази. Такий підхід вимагає розробки й прийняття законодавчих актів про промислову політику України і її пріоритетів. І це особливо необхідно в період після вступу України у СОТ.

Першочерговою мірою, спрямованою на підтримку вітчизняних виробників, повинно стати скасування сплати мит і ПДВ на ввіз сировини, матеріалів, устаткування й запчас-

тин, не вироблених в Україні в необхідних обсягах.

До загального рішення даного питання на регіональному рівні органам державної влади Запорізької області необхідно зробити підтримку підприємствам області, що закуповують імпорту техніку.

В умовах різкого подорожчання шкіряної сировини необхідно встановити діючий контроль над ходом його закупівлі в районах області. Істотне скорочення придбання сировини за "чорний нал" не тільки значно поліпшить постачання сировиною переробних підприємств області, але й дасть додаткові надходження в бюджет за рахунок збільшення офіційних оборотів і прибутків підприємств, що займаються заготівлею сільськогосподарської продукції.

Великим пробілом у галузевій структурі легкої промисловості області є відсутність у цей час конкурентоздатної продукції взуттєвої фабрики. У той час як обсяг ринку взуття середнього якісного й цінового рівня тільки в Запорізькій області оцінюється приблизно в 1,4 млн пар в рік.

З реалізацією запропонованих заходів, спрямованих на розвиток легкої промисловості Орловської області, варто очікувати рішення ряду важливих соціально-економічних проблем галузі й області в цілому (таблиця 17).

Питома вага легкої промисловості в загальному обсязі промислового виробництва області не збільшиться до 2009 року, в зв'язку з кризовими явищами в світовій та українській економіці. Випуск виробів галузі різних асортиментних груп у разі подолання проявів кризи в економіці та залежно від складної кон'юнктури ринку буде щорічно збільшуватися на 12—15%, результатом чого стане насичення регіонального ринку текстильними, швейними, взуттєвими й іншими товарами місцевого виробництва, а також значне задоволення попиту на недорогі й якісні вироби галузі. При цьому потреба у швейних виробках і взутті регіональних підрозділів силових структур і бюджетних організацій, а також потреби в спецодязі, розташованих на території Запорізької області підприємств, будуть задоволені в повному обсязі за рахунок продукції місцевих виробників.

Істотне розширення асортиментів що випускають текстильних і швейних виробів створить стійку конкуренцію імпортованої продукції на ринку текстильних і швейних товарів.

Динамічний розвиток легкої промисловості буде сприяти також росту обсягів виробництва ряду суміжних галузей народного госпо-

Таблиця 1. Прогноз розвитку легкої промисловості Запорізької області на 2009 р.

Найменування показників	2005 р.	2009р.
Питома вага галузі в промисловому виробництві області	0,4%	0,4%
Приріст відрахувань підприємств галузі в обласний бюджет	0	4,1 млн грн. за період 2005-2009 р.
Приріст відрахувань підприємств галузі в місцеві бюджети	0	0,5 млн грн. за період 2005-2009 р.

дарства, забезпечить розширення їхньої діяльності, підвищить рівень зайнятості населення й доходи багатьох родин, створить додаткові або чие місця. Все це буде сприяти поповненню дохідної частини бюджетів всіх рівнів.

ВИСНОВКИ

Варто зробити висновок, що проблеми, пов'язані з розвитком легкої й текстильної промисловості України й області, виходять далеко за рамки галузевих. Для їхнього рішення необхідно стратегічне осмислення ситуації, формування нових цілісних підходів і методів аналізу.

Сформована ситуація в легкій промисловості області виявила необхідність великих структурних перетворень як у галузі, так й у виробництві в цілому, що вимагає значних матеріальних витрат і часу. При цьому необхідно термінологічно розрізняти структурні перетворення й реструктуризацію.

У той час як структурні перетворення (структурна перебудова) є фундаментальними змінами в пропорціях між галузями й виробництвами, технологічними укладами як способами виробництва матеріальних благ, окремими виробництвами й методами організації виробництва, реструктуризація — лише інструмент структурних перетворень, що в основних своїх моментах полягає в наступному:

— реструктуризації заборгованості — погашенні, списанні, відстрочці, розстрочці, продажі, обміні, конвертації або інших процедурах, так чи інакше пов'язаних зі звільненням підприємства від погрози банкрутства, хоча б тимчасово;

— реструктуризації активів підприємства:

1) формуванні системи керування підприємством, орієнтованої на функціонування в умовах ринку;

2) дробленні майнового комплексу на окремі підприємства; ліквідації окремих нерентабельних виробництв;

3) продажу, здачі в оренду, передачі в заставу частини активів; уведенні виробничих потужностей;

4) придбанні, оренді встаткуван-

5) утворенні або входженні у фінансово-промислові об'єднання;

б) скороченні надлишкового персоналу, перепідготовки або прийомі нового персоналу;

7) звільненні підприємств від змісту об'єктів соціальної й невиробничої сфер.

Причинами кризового стану підприємств є не тільки складне фінансове становище, недостатня захищеність внутрішнього ринку, падіння платоспроможного попиту населення, але й неконкурентоспроможний рівень продукції, слабкий менеджмент керівників підприємств, відсутність кадрів, здатних провести адаптацію підприємств до сучасних економічних умов, повільні темпи структурної перебудови як усередині підприємств, так і галузі в цілому.

Серед найбільш характерних проблем для підприємств даної галузі можна виділити наступні:

— відсутність інформаційної бази про товарні ринки на федеральному й регіональному рівнях;

— низькі розміри статутного капіталу акціонерних товариств;

— відсутність єдності підприємств як майнових комплексів;

— деформована структура витрат виробництва внаслідок відсутності достовірної інформації про фінансово-економічне положення підприємств для акціонерів, потенційних інвесторів і кредиторів, а також для органів виконавчої влади;

— незатребуваність на ринку виробленої підприємствами товарної маси, неконкурентоздатність продукції в порівнянні з аналогами закордонних товаровиробників;

— слабе знання ринкової кон'юнктури;

— відсутність стратегічного планування;

— фізичне й моральне зношування більшої частини активів підприємств.

У зв'язку із цим особливу гостроту здобуває питання розробки програми реформування підприємств текстильної й легкої промисловості спрямованої, у першу чергу, на здійснення економічних, технічних,

освоєнні нових технологій; створенні ринкової інфраструктури, що забезпечує ліквідність виробленої продукції;

соціальних й організаційних заходів, що сприяють підвищенню ефективності підприємств галузі в цілому, стабілізації виробництва й наступно його росту.

Ряд з перерахованих методів, наприклад дроблення підприємств, скорочення чисельності працюючих широко використовувалися на початку економічних перетворень і за рекомендавали себе як низькоефективні. Потенціал багатьох, таких як створення мобільних інтегрованих утворень, відновлення виробничих потужностей поки ще не розкриті повною мірою.

Адміністрацією Запорізької області реалізується ряд заходів щодо подолання сформованих негативних тенденцій, здійснюється ряд програм, орієнтованих на залучення в регіон економічно активних суб'єктів, поліпшення інвестиційного клімату, створення основ соціально орієнтованої ринкової економіки.

Найбільш пріоритетними напрямками розвитку легкої промисловості Запорізької області на найближчу й середньострокову перспективу є: удосконалення технології виробництва; скорочення собівартості продукції; розширення виробничої бази зберігання; розширення номенклатури й асортиментів товарів; підвищення якості й конкурентоздатності продукції.

Література:

1. Діба М., Комяков О. Економічна політика держави як механізм узгодження суспільних інтересів // Економіст. — 2000. — № 1. — С. 92—95.

2. Дідківська А.І., Головка А.С. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2002. — С. 149.

3. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Геєця. — К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. — 1008 с.

4. Лукінов І.І. Інвестиційна політика в стабілізації економічного розвитку // Економіка України. — 1999. — № 10. — С. 4—9.

5. Попович О.С. Місце пріоритетів в реалізації державної науково-технологічної політики України // Наука та наукознавство. — 2001. — № 2. — С. 65—73.

6. Чумаченко М.Г. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи: Моногр. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2003. — 291 с.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2009 р.